

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 54
Godina XXVII
Novembar, 2022.
[str. 313-318]

© Monos 2022

Julija Bogoeva, Rat u Jugoslaviji u presudama MKSJ: Ciljevi zaraćenih strana i priroda sukoba

Torkel Opsahl Epubliher Brusselas, 2019.

Julija Bogoeva, pravnica i novinar, dugogodišnji izvještač iz Tribunala u Hagu i analitičar Tribunala punih 13 godina, ponudila nam je knjigu o ratu protiv BiH koja ne ostavlja otvorena pitanja. To je, praktično, zbirka citata iz presuda Tribunala, koje utvrđuju međunarodni karakter toga rata, to jest agresiju Srbije i Hrvatske na BiH, uz kratku i ubitačnu analizu kojom se stavlja tačka na zbrku u tumačenjima naše nedavne istorije. Pravne činjenice su neumoljive i one će poslužiti svim budućim tumačima balkanskih ratova, a, s druge strane, mogu bitno doprinijeti razrješenju gordijevog čvora ideoloških interpretacija službenih politika koje istinu, dokazanu u brojnim sudskim procesima i zapečaćenu za sva vremena, i dalje negiraju, prepravljaju, falsifikuju, dotjeruju i omalovažavaju.

Kao što znamo, postoje tri dovršene, okamenjene definicije rata u Bosni, koje su postale svojevrsne tvrđave novoizgrađenih „ubilačkih identiteta“ (Amin Maluf). Prva je zasnovana na haškim presudama i neposrednom iskustvu žrtava, i kaže da je na BiH izvršena dvostruka agresija od strane Srbije, pa zatim Hrvatske, s ciljem ostvarenja davnašnjih velikodržavnih planova. Glavno sredstvo podjele BiH bilo je etničko čišćenje, uklanjanje nepoželjnog bošnjačkog stanovništva s teritorija koje su planirane da uđu u sastav Velike Srbije i proširene Hrvatske, a da bi se to ostvarilo, organizovan je sveobuhvatni, masovni i sistematski proces dehumanizacije budućih žrtava, a zatim i krvavo ostvarenje planova na terenu.

Druga je istina koju žestoko, svakodnevno i planski nameće velikosrpska ideološka mašinerija: u BiH je vođen građanski rat, uzrokovan preglasavanjem srpskog naroda i namjerom da se, stvaranjem nezavisne BiH, Srbi podijele i izlože novom genocidu. Zbog toga je srpski narod poveo odbrambeni i otadžbinski rat, stvorivši novu srpsku državu na tlu BiH.

Treća je proizvod velikohrvatske tuđmanovske kuhinje: bosanski Hrvati su najprije izglasali nezavisnu BiH, odbranili sopstvene prostore od srpskog agresora, a zatim stvorili Herceg-Bosnu kao garanciju svoje ravnopravnosti.

Te tri paralelne slike, obojene etno-religijskom vladavinom i plemenskim svjetonazorima, predstavljaju temelj podjela, mržnje i propadanja u bezdan nacionalističkog mraka, u kojem ni najočiglednija činjenica ne znači ništa u odnosu na službenu istinu, oslobođenu bilo kakvih stega morala, pravde, objektivnosti ili ljudskosti. Pokazuje to bjeso-mučna, neprestana velikosrpska propaganda dirigovana iz beogradskih političkih krugova i široko primijenjena u manjem bosanskom entitetu, koja slavi zločine i zločince, negira agresiju i genocid, laž potvrđuje kao istinu, na glavu izvrće čitav sistem vrijednosti, svaku moralnu normu, svaki civilizacijski potvrđeni kulturni obrazac, svaku činjenicu koja tvorcima nove etničke mitologije ne ide u prilog. Tome se pridružuje i iznova probuđena avet velikohrvatskih tuđmanovskih ambicija, oživljavajući nanovo zlokobni srpsko-hrvatski savez koji razara Bosnu. Proizvodnja nove prošlosti, zasnovana na mitovima, obmana, lažima i falsifikatima, razgrađuje svu dosadašnju kulturu pamćenja, uvodeći na velika vrata čitav široki spektar svojevrstnog kontra-pamćenja, kako su neki teoretičari nazvali ovu industriju beščašća i zaborava.

Kontrola prošlosti opšte je mjesto svih nacionalizama, koji, mijenjajući sjećanje stvaraju opravdanje za ono što se čini u sadašnjosti. Velikodržavne ideologije uvele su "propisanu istinu", da bi se konstruisala nova nacionalna svijest, a to je zahtijevalo ne samo drugačiju interpretaciju, već i masovno negiranje činjenica iz prošlosti, čak i onih najočiglednijih, poput činjenica iz haških presuda, koje su postale obavezujuća norma međunarodnog prava i o kojima niko razuman više ne diskutuje. Nasilno izmijenjena istorija bila je temelj za kreiranje novih identitetskih obrazaca, po modelu biološkog jedinstva etno-religijskog kolektiviteta, njegove istorijske misije i izmišljene moralne uzvišenosti kojima se opravdava svaki zločin, ma kakav on bio. Mračna simbioza nacionalizma i religije pomogla je da se stvori preovladavajući

moralni ambijent, to jest da se, uz pomoć škole, crkve, medija, politike i kulture i od najgoreg zla stvori bogougodno djelo u službi najvećeg božanstva – nacije. Zato je postalo moguće ne samo rehabilitovanje četništva i njegovo pretvaranje u antifašistički pokret, već i otvoreno ruganje nepobitno utvrđenim činjenicama u postupcima pred Tribunalom u Hagu, u čemu nesputano učestvuju ne samo profesionalni rodoljubi svih fela, politički ideolozi i praktičari, mediji, intelektualci, pisci, škole i crkva, već i pravosuđe, koje se uglavnom ne osvrće na bogatu praksu suda Ujedinjenih nacija koja može (i morala bi biti) sigurna baza za sva druga suđenja za ratne zločine pred domaćim sudovima.

AGRESIJA JE DOKAZANA

U traženju odgovora na najvažnije pitanje: da li je u BiH bio građanski rat ili je to bio međunarodni oružani sukob, to jest agresija dvije susjedne države na nezavisnu državu, članicu UN-a, Julija Bogoeva je pribjegla najjednostavnijem i najefikasnijem rješenju:

poredala je niz presuda u kojima je agresija nedvosmisleno dokazana, iscrtavši sliku koja ne ostavlja nikakve sumnje. Sve je tu, crno na bijelo. U uvodu Bogoeva kaže: "U presudama je dosledno utvrđeno, kako analiza koja sledi pokazuje, da su u 1990. godinama rukovodstva Srbije i Hrvatske u razbijanju Jugoslavije videla priliku za ostvarenje zastarelih nacionalističkih ciljeva – Velike Srbije i Velike Hrvatske, proširenih, etnički što čistijih nacionalnih država. Zajednička im je bila želja za uništenjem Bosne i Hercegovine rasparsčavanjem." Pri tome je, kaže ona, glavni cilj bio uklanjanje civilnog stanovništva, što je u ratu protiv Bosne dobilo masovne, krvave razmjere. Potvrđuju to i brojni primjeri iz presuda, potkrijepljeni nepobitnim dokazima.

"Postojao je očit zajednički cilj SRJ i bosanskih Srba da sprovedu projekat smišljen u Beogradu – projekat proširene srpske države", kaže se u predmetu "Delalić". "Od samog početka, projekat nove države trebalo je da bude realizovan pomoću kampanje "etničkog čišćenja", koja je uključivala nasilno uklanjanje ili čak ubijanje nesrpskog stanovništva sa ciljanih teritorija u Hrvatskoj i BiH" (predmet "Orić"). "Cilj rukovodstva bosanskih Srba, počev od 1991. godine, bio je da Srbi žive u jednoj državi, zajedno s drugim Srbima bivše Jugoslavije" (predmet "Stanišić i Župljanin"). "Etničko čišćenje nije bilo propratni proizvod kažnjivih aktivnosti, nego je, naprotiv, bio njihov pravi cilj"... (predmet "Brđanin"). "Direktivom br. 7 je Drinskom korpusu dat zadatak da stvori "uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici i Žepi" (predmet "Popović").

Julija Bogoeva piše: "Pretnesna vijeća MKSJ našla su da je sukob u bivšoj Jugoslaviji bio međunarodni po prirodi. Svaka faza ili deo sukoba ocenjena je kao međunarodna: Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Kosovo... pretnesna veća su, bez izuzetka, našla da su Hrvatska i Srbija (SRJ) bile u sukobu sa BiH kroz HVO i VRS, koji su bili pod njihovom

kontrolom. Drugim rečima, bio je to rat putem posrednika...Dok je u pravnom značenju sukob okarakterisan kao međunarodni, u nepravnom smislu bila je to agresija: prvo Srbije protiv Hrvatske, a potom Srbije i Hrvatske protiv Bosne i Hercegovine, u skladu sa programima srpskih i hrvatskih nacionalista za stvaranje Velike Srbije i Velike Hrvatske".

Bogoeva navodi i dijelove iz presuda koje potvrđuju da je Srbija stvorila, finansirala, popunjavala, naoružavala i vodila vojsku bosanskih Srba, ali i da su trupe Vojske SRJ direktno identifikovane na nizu lokacija tokom cijelog rata, recimo na području Posavine 1944. godine. Beograd je imao sveukupnu kontrolu nad VRS, svi oficiri te vojske bili su zvanično oficiri Vojske SRJ, od nje su primali plate i penzije, to nisu bile dvije zasebne vojske, već jedna ista struktura koja je imala isti cilj – stvaranje etnički čiste srpske teritorije u BiH.

Presude su utvrdile i jasan obrazac etničkog čišćenja na cijeloj teritoriji pod kontrolom Karadžićevih Srba, koji je imao za cilj trajno uklanjanje nesrpskog stanovništva s tih prostora. To pokazuje i primjer Višegrada, u kojem su počinjeni neki od najstrašnijih zločina: u tom gradu su uoči rata Muslimani bili skoro dvostruko brojniji od Srba, a 1997. udio Srba u stanovništvu iznosio je 95,9 posto, dok je udio Muslimana pao na manje od 1 posto. Vrhunac kampanje etničkog čišćenja bio je dokazani genocid u Srebrenici, jedini genocid u Evropi nakon Drugog svjetskog rata.

Sličan obrazac ustanovljen je i u odnosu Tuđmanove Hrvatske prema BiH i djelovanju Hrvatske vojske i HVO na njenoj teritoriji. „Nema sumnje da su Republika Hrvatska i HZ-HB imale isti krajnji cilj, a to je priključenje hrvatskih provincija Bosne i Hercegovine jedinstvenoj hrvatskoj državi...Vijeće stoga konstatira da je sukob između HVO-a i ABiH u Bosni i Hercegovini postao međunarodni intervencijom snaga Republike Hrvatske“ (predmet „Naletilić i Martinović“). Sud

je ustanovio da je HV direktno intervenisala u BiH, a Hrvatska je „imala sveukupnu kontrolu nad HVO-om tako što je HVO-u obezbijedila pomoć u finansijama i obuci, vojnu opremu i operativnu podršku, i tako što je sudjelovala u organizaciji, koordinaciji i planiranju vojnih operacija HVO-a“ (predmet „Kordić i Čerkez“). „Vijeće smatra...da su HV i HVO združeno rukovodili operacijama u BiH“ (predmet „Prlić“).

Rezultat rada Tribunala je i osam presuda za agresiju na BiH, pet za Hrvatsku i tri za Srbiju. To su presude za udružene zločinačke poduhvate u kojima su učestvovali najviši zvaničnici iz Hrvatske, Srbije, takozvane Herceg Bosne i entiteta Republika Srpska. Za najteže zločine je odgovarao kompletan vojni, politički i policijski vrh RS-a, i ne postoji ni jedan od najtežih ratnih zločina za koji neko od njih nije osuđen. Te presude danas su izvor prava i dio prakse međunarodnog pravnog sistema, to je neosporna tekovina koja sadrži hiljade dokaza, dokumenata i svjedočenja, i u civilizovanom svijetu nije moguće negirati tako utvrđene činjenice. To je moguće samo u haotičnim, nakaradnim i nedovršenim društvima potonulim u blato paranoidnog nacionalizma, u kojima se, pred domaćim sudovima, redovno izbjegavaju koristiti dokazi iz arhive Haškog tribunala, u nastojanju da se iskrivi i poništi istina o zločinima i ideologijama koje su te zločine proizvele.

NEGIRANJE ISTINE

Nepoštovanje zvaničnih presuda najvažnijih svjetskih sudova znak je opšte anarhije i nacionalističkog ludila koje teoretičari (Marija Todorova) nazivaju jednostavno: balkanizacija. Neprihvatanje presuda dva međunarodna suda pravde (ICTY/MKSJ i MCJ-Međunarodnog suda pravde), slavljenje zločinaca i negiranje zločina, sve to govori o programskom, sistematskom, od države kreiranom nepoštovanju normi međunarodnog prava, koje su jedna od najvaž-

nijih tekovina i temelja savremenog svijeta. Presuđene pravne činjenice govore ne samo o konkretnim slučajevima, već i o opštem kontekstu u kojem nove nacionalističke etno-konfesionalne politike nastavljaju masovnu proizvodnju novokomponovanih mit-skih obrazaca nasuprot svijetu, demokratiji, pameti, civilizaciji. Te činjenice mogu bitno doprinijeti objektivnijem sagledavanju prošlosti i povratku razorene kulture sjećanja, a posebno odnosu prema žrtvama koje su već tri decenije svrstane u redove, pod parolom: naše žrtve su vrijedne poštovanja, naši zločinci su heroji, naša prošlost je čista, mi smo pravedni, moralni, slobodoumni. Na njihovoj strani je sve suprotno od toga. Nepriznavanje genocida, negiranje haških presuda i stalni pokušaji da se novim „istraživanjima“ i presudama poništi već dokazana istina mogu se zaustaviti samo logikom koju nude štiva poput knjige Julije Bogoeve i zapisa drugih istraživača haških arhiva i naše nedavne prošlosti. Naslijeđe Tribunala, suda UN-a, stvoreno dugogodišnjim naporima sudija i istražitelja iz cijelog svijeta ne može se više ničim izbrisati, tim prije što je to potkrijepljeno i drugim važnim aktima. Recimo, presudom Međunarodnog suda pravde država Srbija je presuđena kao jedina država u svijetu kriva za nesprečavanje i nekažnjavanje genocida. Savjet bezbjednosti UN-a je 15. maja 1992. Rezolucijom 752 zahtijevao povlačenje stranih oružanih snaga iz Bosne, pogotovo JNA, a petnaest dana kasnije konstatovao da to nije u potpunosti ispunjeno. To je bilo u skladu s ranijim zahtjevom EZ od 11. maja te godine i Deklaracijom KEBS-a od 12. maja u kojoj se potvrđuje agresija na BiH. U avgustu 1992. Generalna skupština UN-a donijela je rezoluciju u kojoj se takođe zahtijeva povlačenje JNA i Hrvatske vojske iz Bosne i Hercegovine. Sankcije uvedene SRJ od strane Savjeta bezbjednosti, rezultat su nepoštovanja zahtjeva međunarodne zajednice. U presudama za udruženi zločinački poduhvat dužnosnicima Herceg-Bosne jasno je nagla-

šeno da je postojala simbioza političkog i vojnog vrha Hrvatske i njihove ispostave u BiH, s ciljem dominacije Hrvata na željenim teritorijama, očišćenim u potpunosti od muslimanskog stanovništva. Sve je to praćeno mnoštvom nedvosmislenih i jasnih dokaza, mnoge od njih iznosi u svojoj analizi i Julija Bogoeva, i nizom presuda za najteže zločine.

U zaključku svoje knjige ona kaže: „Pregled dopušta da presude MKSJ ostavljaju sadašnjim i budućim generacijama valjano utvrđene činjenice o uzrocima rata u bivšoj Jugoslaviji, njegovim glavnim protagonistima i žrtvama i o grubom kršenju ljudskih prava i zakona ratovanja koje su ga odlikovale tokom čitavog trajanja. Bez MKSJ većina tih činjenica ne bi bila poznata do današnjeg dana...Na osnovu svih dokaza, u presudama je utvrđeno da je sukob po prirodi bio ekspanzionistički i međunarodni, da je rasprostranjen i sistemski napad na civilno stanovništvo bio njegov glavni atribut, i da su etnička čistoća, to jest etničko čišćenje, bili cilj, a ne posledica rata“.

Sve je to suštinski važan doprinos Tribunalu dokumentovanju krvavog rata, zasnovanog na plemenskim nacionalističkim politikama, na ludilu šovinizma, političke religije, lažne prošlosti, na sakaćenju kolektivnih identiteta, planskom pomračenju pameti, primitivnoj homogenizaciji obezličanih po-jedinaca, dekonstrukciji kulture pamćenja i razaranju kulturnog modela na kojem je počivala zajednička država, na masovnoj

proizvodnji iskrivljene svijesti, na novoj ideologiji rase, krvi i tla, na falsifikovanju stvarnosti i svake neodgovarajuće istine. Kultura sjećanja pretvorena je u kulturu zaborava, kako bi se, na svaki način, legitimirali novi vlasnici istorije i stvarnosti, koji u rukama drže ubojita oružja etničke i vjerske mržnje, fabrikovanja haosa i sveopšte materijalne i kulturne bijede, palanačkog duha, jednodimenzionalnih identiteta, zadatog modela kolektivnog vjerovanja, a rezultat je vidljiv na svakom koraku: bolesno, dezorijentisano i slijepo plemensko društvo koje se gubi na stranputicama istorije i svijeta.

Zbog toga knjige poput ove djeluju opominjuće.

„Presude i stenogrami suđenja pred MKSJ su otrežnjujuća hronika apsurdnosti nacionalizma-šovinizma i efikasnosti nikad promijenjenog obrasca propagande i drugih metoda manipulacije stanovništvom“, napisala je ona na kraju svog rukopisa. „Kroz upečatljive pojedinosti oni dokumentuju besmislenost, krajnju surovost i patnju nasilnog sukoba, pustošenje i propast koju donosi rat, kako je zabeleženo u jednoj od presuda. Mnogobrojne lekcije koje presude i spisi MKSJ nude, ako budu naučene, služile bi sprečavanju budućih ratova, umesto njihovog večnog ponavljanja“.

Napomena: publikacija je dostupna na: <https://www.toaep.org/ops-pdf/5-bogoeva-b-c-s> (zadnji pregled: 3. 10. 2022.)

Jusuf Trbić

